

עניין ערך...

"על חינוך ועל חינוך לערכים", הוצאת עם עובד – תרבות וחינוך, ת"א תשל"ה (1974)

"ואולי לא למותר יהיה להציע כאן כי יוטל מעתה על כל מי שיבוא לתבוע מידי החינוך את החינוך לערכים – לשבת ולמלא שאלון מוקדם, לפני שייאותרו לשמוע מה בפיו: על איזה ערכים הוא מדבר ומה שמו של כל אחד ואחד מהם? מניין לו שדווקא אלה הם הרצויים, ולמי? מפני מה צריך להקשיב לקולו יותר, ומה סמכותו להיות מציע? מניין הוא נוטל לעצמו רשות להתערב ולהציע לאחרים (לקטנים, ליחידים, לקבוצות, או לאומה כולה) מה שהוא מציע? מה הן ההוכחות שבידיו- א. שהצעתו טובה ב. שהצעתו אפשרית לביצוע ג. שמחיר ביצועה שווה את הנזק (בעיקר נזק הפגיעה באישיותו של התלמיד) ד. שהיא עניין לרבים ולא רק לפלוגי-אלמוני? למי או למה יתווסף טוב לאחר שהצעתו תתקיים (לילדים, לתרבות, לחברה, לעולם כולו, או למפלגה פלוגית, וכו')? ולמה לא להניח לכל זה ולא להתערב כלל? איזה נזק ניזק אם לא נישמע לו, ולא נעשה כדבריו? ולמה לא יחריש?" (עמ' 81-82)

ס. יזהר –
 (יזהר סמילנסקי) -

1916-2006

היה סופר עברי ומחדש גדול בספרות העברית החדשה, חבר כנסת וחונן פרס ישראל לספרות.

"אף-על-פי-כן, ולאחר כל הדברים האלה, בין ארבעת המשפטים הקובעים בתמצית כי:

צריך לחנך לערכים וגם אפשר

צריך לחנך לערכים אבל אי אפשר

אפשר לחנך לערכים אבל לא צריך

לא צריך לחנך לערכים וגם אי-אפשר

נראה לפי כל האמור כי המשפט האחרון, ככל שנתלבט בו, ואפילו ככל שנידאב על כך, אומר אמת

אנושית. וככל אמת, אף על פי שהיא מעציבה, היא משחררת ופותחת אופקים" (עמ' 92)

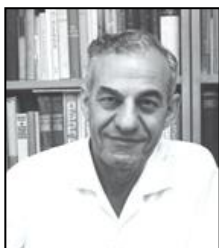
(מתוך הרצאה בכנס לבעיות הילד והנוער לזכר הנרייטה סאלד, ירושלים, פברואר 1961)

כל שהחינוך רשאי לנסות הוא: להפגיש את הנוער עם ערכים בלתי מחייבים, מרובים ומגוונים ככל האפשר, כדי שמתוך הכרתם, הבנתם ושיקולם יוכל למצוא את דרכו לפי ראות עיניו ועל אחריותו. אולם דרך זו של חינוך ניטרלי היא מסוכנת, וספקות רבים מתעוררים לגביה.

1. חינוך ניטרלי כזה אפשרי רק בתנאי שהחניכים יהיו בעלי בגרות אינטלקטואלית ואמוציונלית מספקת. לכן איננו מתאים לגיל הצעיר. ייתכן ולגבי גיל ההתבגרות יש לדרך זו ערך מעורר ומחנך. אך ילדים זקוקים לביטחון פנימי, וזה לא ייווצר אלא על יסוד מערכת ערכים מוסכמת ובלתי מעורערת. אם החינוך הסדיר, הניתן במשפחה ובבית הספר, אינו מעז להעניק לילדים מערכת ערכים קבועה, יחדרו לתוך החלל הריק שהשאיר בנפשות הצעירים, חסרי הבגרות והעצמאות השכלית, גורמי השפעה אחרים שיהיו פחות אחראיים וימלאו אותו בערכיהם הבלתי רצויים.

2. דווקא התקופה המודרנית, שבה נתערערה סמכותם של ערכי מסורת מקובלים הוכיחה את הסכנות הצפויות לדור נבון וחסר נורמות קבועות... נתגלה במאבק בין המדינות הדמוקרטיות-הליברליות הנבוכות לבין המדינות הטוטליטריות, המאוחדות והמלוכדות ע"י מסכת ערכים מגובשת, מה רב כוחם של ערכים ואידיאלים משותפים כגורם מכריע לליכודה הפנימי של החברה ולהפעלת כל אבריה במאמץ משותף. כך הסתבר לדורנו, כי שום חברה אינה יכולה להרשות לעצמה בתנאים המודרניים ויתור על חינוך לערכים מחייבים.

3. ארץ הקולטת עליה מחוגי תרבות שונים ובעלת דפוסי תרבות מרובים, אינה יכולה ללכד ולמזג את תושביה לאומה אחת, אלא אם כן תנסה ליצור – מעל ומעבר לאחדות האזרחית הפורמלית ולאחדות ארגונית בעלמא – אחדות פנימית אמיתית, המובטחת ע"י אמונות, מטרות וערכים משותפים.

א.פ. קליינברג

1920-2005

עלה מגרמניה, היה פרופסור לחינוך באוניברסיטה העברית ובתל אביב. מהדמויות הבולטות במחשבת החינוך למין תקופת הישוב ובמשך יובל שנים.

מסכת תענית פרק ג, כ"ג, ע"ב

אבא חלקיה, נכדו של חוני המעגל היה.

זימנא חדא איצטריך עלמא למיטרא. [פעם אחת צריך היה העולם לגשם]

שדור רבנן זוגא דרבנן לגביה למבעי רחמי דניתי מיטרא. [שלחו אליו זוג של תלמידי חכמים לבקשו כי יתפלל על הגשמים, ומצאוהו עובד בשדה.]

כאשר ברכוהו לשלום לא הפסיק ממלאכתו לשוחח עימם. לפנות ערב גמר את עבודתו, שם את כלי העבודה על כתף אחת

ואת מעילו על הכתף השנייה והלך הביתה. בדרך החכמים ראו כמה דברים מתמיהים בהתנהגותו.

אלא לימא לן מר הני מילי דתמיהא לן:

מאי טעמא כי יהיבנא למר שלמא לא אסבר לן מר אפיה

אמר להו [להם] שכיר יום הואי ואמינא לא איפגר

ומאי טעמא דרא מר ציבי אחד כתפיה וגלימא אחד כתפיה

אמר להו [להם] טלית שאולה היתה להכי שאלי ולהכי לא שאלי

מאי טעמא כולה אורחא לא סיים מר מסאניה וכי מטי למיא סיים מסאניה

אמר להו [להם] כולה אורחא חזינא במיא לא קא חזינא

מאי טעמא כי מטא מר להיזמי והיגי דלינהו למניה

אמר להו [להם] זה מעלה ארוכה וזה אינה מעלה ארוכה

מאי טעמא כי מטא מר למתא נפקא דביתהו דמר כי מיקשטא

אמר להו [להם] כדי שלא אתן עיני באשה אחרת

מאי טעמא עיילא היא ברישא והדר עייל מר אבתרה והדר עיילין אנן

אמר להו [להם] משום דלא בדקיתו לי

אלא שיסביר לנו, מר, דברים אלה שתמוהים לנו:

מה טעם כאשר נתנו לאדוני שלום, לא הסביר לנו אדוני פניו?

- שכיר יום הייתי ואמרתי לא אתמהמה בשיחה ואבטל מעבודתי.

ומה טעם שם אדוני את העצים על כתפו האחת ואת הגלימה על כתפו האחת?

- לזו- ללבוש אותה שאלתי, ולזו לשים עליה עצים לא שאלתי

מה הטעם כל הדרך לא נעל אדוני נעליים וכאשר הגיע למים נעל נעליים?

- כל הדרך רואה אני ויכול להיזהר מן המכשולים, במים אינני רואה (שלא אנזק).

מה טעם כאשר הגיע אדוני לקוצים הרים את בגדיו?

- זה הבשר מעלה ארוכה- מתרפא, אם נשרט בקוצים וזה הבגד אינו

מה הטעם כאשר הגיע לעיר יצאה אשתו של אדוני כשהיא מקושטת

- שלא אתן עיני באשה אחרת בלכתי מהעיר.

מה הטעם נכנסה היא בתחילה, ואחר כך נכנס אדוני, ואחר כך נכנסו אנחנו?

- משום שאין אתם בדוקים לי בעיני.